

do autentycznego przeżywania wiary i gorliwego angażowania się w liturgię eucharystyczną, a dopiero później starać się przelewać to na uczniów. W ten sposób ukazać dzieciom i młodzieży prawdziwego Boga, doprowadzą ich do spotkania z Nim oraz wypracują w nich potrzebę aktywnego włączania się w celebrację liturgiczną. Dzięki temu wiara eucharystyczna uczniów ożywi się, a ich uczestnictwo w życiu Kościoła stanie się głębsze, bardziej świadome, gorliwsze i aktywniejsze.

Wskazania dla katechetów:

– ukazywać Eucharystię jako źródło uświęcenia każdego człowieka i całego Kościoła;

– zachęcać wszystkich wiernych do częstego przystępowania do Komunii Świętej;

– pogłębiać współodpowiedzialność za właściwe świętowanie Dnia Pańskiego, a szczególnie za uczestnictwo w niedzielnej i świątecznej Eucharystii;

– podkreślać związek uczestnictwa w Eucharystii z obowiązkiem miłości bliźniego i odpowiedzialnością za sprawę doczesne;

– troszczyć się o piękno celebracji eucharystycznej;

– zachęcać wiernych do wspólnej i indywidualnej adoracji Chrystusa obecnego w Najświętszym Sakramencie;

– modlić się o wzrost życia eucharystycznego.

Ks. dr hab. Stanisław Łabendowicz, prof. KUL – Instytut Teologii Pastoralnej i Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

ks. Karol Kwiatkowski

Aspekty cywilizacji śmierci w nauczaniu Świętego Jana Pawła II

Dokonując analizy zagadnienia cywilizacji śmierci, podkreślić należy, że jest to przejawem braku poszanowania życia. W kulturze współczesnej obecna na wielu płaszczyznach postawa obojętności, jest wypadkową sposobu prezentacji omawianego zagadnienia przez media. Promocja i sposoby promocji podejścia do życia oraz akceptowanie go przez społeczeństwo prowadzi w konsekwencji do rozwoju gospodarczego, który jest postrzegany, jako źródło dochodu.

Aktualność podejmowanej analizy przez autora niniejszego artykułu świadczy o dużej dostępności literatury poruszającej temat kultury śmierci. Traktuje ona o złożoności

zjawisk ukierunkowanych przeciw życiu człowieka. Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes* prezentuje nauczanie, o człowieku który został wyposażony wolność mówiącą o jego godności.

Święty Jan Paweł II, podczas swego pontyfikatu wyrażał postawę dezaprobaty wobec działań ukierunkowanych przeciw życiu od jego początku po naturalny kres. Sztandarowym źródłem jest encyklika *Evangelium vitae* mówiąca o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego. Encykliki: *Sollicitudo rei socialis*, *Laborem exercens*, *Centesimus annus*, *Dives in misericordia*, papieża Jana Pawła II pozwalają wskazać na podstawę

działań ukierunkowanych przeciw podstawowym prawom, jakie posiada człowiek.

List do Rodzin wskazuje, iż życie ludzkie pozbawione relacji do Boga prowadzi do konsumpcyjnego ujmowania rzeczywistości¹. Troska o byt rodziny doświadczającej warunków biedy staje się zobowiązaniem społeczeństwa².

Niniejszy artykuł składa się z trzech punktów. Punkt pierwszy ukazuje podstawy, jakie towarzyszą promocji kultury śmierci. Terminologia oraz cechy charakterystyczne kultury życia są zaprezentowane w drugim punkcie niniejszego artykułu. Przejawy oraz geneza kultury śmierci stanowią analizę badawczą trzeciego punktu.

1. Podłoże konfliktu

Podejmując analizę badawczą pontyfikatu Świętego Jana Pawła II, możemy ukazać szereg elementów ukierunkowanych przeciw kulturze śmierci i przeciw człowiekowi. Zagadnienie prawdy ujmuje się jako fundamentalną zasadę kreującą rzeczywistość. Proces kształtowania się terminu prawda obserwujemy na przestrzeni wieków. Jan Paweł II w encyklice *Veritatis splendor* ukazuje prawdę jako zasadę, która wpływa na rozum i tworzenie wartości jaką jest wolność. Zakwestionowanie tej tezy doprowadza do wyimaginowanego rozmięcia prawdy. Papież sygnalizuje, że relatywizm oraz sceptycyzm

prowadzą do kreowania i upowszechniania niewłaściwie rozumianej prawdy³. Poszukiwanie oraz troska o prawdę stanowi fundament natury ludzkiej. W dobie współcześnie zachodzących przemian na płaszczyźnie społecznej, gospodarczej, ekonomicznej obserwuje się tworzenie koncepcji indywidualistycznych ujmujących prawdę⁴. Odniesienie do treści „Kazania na Górze” Ewangelisty Mateusza, pozwala wskazać na fundamentalne zasady moralno-etyczne. Prawo do życia jest ukazane, jako pierwsze z nich wszystkich. Życie jednostki i społeczeństwa odczytuje się w jego kontekście, przez co możemy stwierdzić, że nie traci na swej aktualności⁵.

Analiza badawcza nauczania papieża Polaka, poświęcanego życiu człowieka, wymaga od autora tekstu wskazania podłoża zaistniałego konfliktu, jaki dokonuje się między kulturą życia a kulturą śmierci⁶. Święty Jan Paweł II odwołując się do Pisma Świętego w *Evangelium vitae* przytacza słowa z Księgi Rodzaju: *Kain rzucił się na swego brata Abła i zabił go* (Rdz 4,8). Poddając go analizie, szuka odpowiedzi na pytanie o podłoże takiego działania. Papież wysuwa tezę, iż ponury wyraz twarzy, jaki towarzyszy Kainowi jest odzwierciedleniem jego kondycji duchowej. Analiza bratobójczego działania Kaina wymaga, by zasygnalizować problem *przemocy, nienawiści, agresji wywoływanej nieporozumieniem interesów* na arenie międzynarodowej, które przynoszą znamiona *wojen, zabójstw*,

¹ Por. Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 24, Adhortacja posynodalna o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie, Watykan (30.12.1988). W dalszej części artykułu dzieło oznaczone skrótem ChL.

² Por. M. Zięba, *Jestem z wami kompendium twórczości i nauczania Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Kraków 2010, s. 133nn.

³ Por. VS 1.

⁴ Por. KKK 2104. Por. DWK 1. Por. Godność, s. 97. Por. CA 46.

⁵ Por. Ł. Szymański, *In vitro*, Kraków 2009, s. 106.

⁶ EV 21, 28, 50, 87, 95, 100.

*masowych mordów i ludobójstw dokonywanych na milionach niewinnych istnień ludzkich*⁷. Handel narkotykami został zaliczony do źródła, przyczyniające się do konfliktu między cywilizacją życia a kulturą śmierci. Postawę rozwiązłości seksualnej, prostytucję, pornografię oraz handel ludźmi papież Polak zalicza do działań godzących w godność bytu ludzkiego⁸. Człowiek ukierunkowany w swoim życiu ku transcendencji otwiera się na poczucie godności, która swoje źródło ma w duchowej istocie⁹.

Rozdziwien między kulturą życia a śmierci ma swoje źródło w egoizmie, który ujmuje się jako zanegowanie postawy miłości samego Boga. Słuszność wysuniętej tezy potwierdzają słowa: Bóg jest miłością: kto trwa w miłości trwa w Bogu, a Bóg trwa w nim (1J 4, 16)¹⁰. Poruszając zagadnienie egoizmu, należy wskazać na jego rodzaje: klasowy i narodowy, jakim jest nacjonalizm¹¹. Mówiąc o postawie egoizmu względem drugiego człowieka nie sposób pominąć indywidualizm, na jaki wskazuje autor *Listu do Rodzin*¹². Indywidualizm bowiem stanowi zagrożenie dla relacji interpersonalnych, uniemożliwiając postawę bezinteresownego daru z siebie na rzecz innych. Papież kontynuując myśl ojców soborowych wskazuje, iż jest on możliwy wówczas,

gdy fundament jest osoba Jezusa Chrystusa. Potrzeba relacji między ludzką jest możliwa gdy uświadomimy sobie, jak jest niezbywalnym darem. Indywidualizm prowadzi do wynaturzonego ujęcia zaspokajania potrzeb bytu osobowego prowadząc wyimaginowanego rozumienia wolności¹³. Papież wskazuje na nieumiejętność wyjścia poza własne „ja” jako źródło niewłaściwego bytowania człowieka wyrażającego się w niewłaściwym poszanowaniem innych. Ma to swoje powiązanie z czwartym przykazaniem Dekalogu. Sprzeniewierzenie się temu przykazaniu, jak wskazuje papież, pociąga za sobą daleko siężne konsekwencje. Wyimaginowanie ujęcie jego treści odzwierciedla się przez nierozwinięcie pierwiastka duchowego w człowieku, co przekłada się na relację do Boga¹⁴.

Problem bezrobocia stanowi kolejne podłoże mające wpływ na właściwe kształtowanie kultury życia i kultury śmierci. Ranga problemu zostaje potwierdzona zasięgiem doświadczeniem omawianym wielu osób realizujących zadanie społeczne. Rozprzestrzenianie się bezrobocia wpływa destruktywnie na osobę doświadczającą braku zatrudnienia oraz na jego rodzinę, Papież wysuwa tezę niezbywalnego prawa do zatrudnienia, jakie przysługuje każdemu

⁷ Por. EV 7-10; por. J. Nagórny, *Wartość życia ludzkiego z perspektywy encykliki Evangelium vitae*, „Roczniki Teologiczne” Tom XLV, zeszyt 3 – 1998, s. 28n.

⁸ Por. tamże.

⁹ Por. Jan Paweł II, *Życie zwycięży*, 3 III 2001 – Do uczestników papieskiej Akademii «Pro Vita», „L'Osservatore Romano” (5/2001), s. 23n.

¹⁰ DCE 1. HV 8. FC 11. KK 42. A. Laun, *Miłość małżeńska. Rozważania fenomenologiczno-teologiczne*, w: DLŻ, s. 231.

¹¹ Por. DIM 4.

¹² Por. LDR 14.

¹³ Por. tamże 11, 14. Por. KDK 24; A. Grześkowiak, *Ojcu Świętemu w odpowiedzi na List do Rodzin*, w: *Nadzieje i zadania współczesnej rodziny. Międzynarodowe Sympozjum moralno-pastoralne*, red. W. Kawecki, Kraków 1995, s. 54-71.

¹⁴ Por. LDR 14.

obywatelowi. Obowiązek tworzenia miejsc zatrudnienia spoczywa na wszystkich. Poruszając zagadnienie bezrobocia, papież Polak sygnalizuje o sytuacji młodzieży, która mimo odbytych specjalistycznych studiów, pozostaje bez godziwego miejsca zatrudnienia i należytego wynagrodzenia, zapewnić godziwe warunki bytowania. Niezbędne jest prowadzenie polityki państwowej kooperującej z państwami bogatymi gospodarczo, uwzględniając potrzeby obszarów biedniejszych. Niezbędne jest, przy zachowaniu swej suwerenności między działami gospodarki, zabieganie o poszanowanie godności podejmujących pracę¹⁵. Rozprzestrzeniające się zjawisko ekonomicznego i materialistycznego ujęcia pracy, zdaniem Jana Pawła II – go stanowi zagrożenie dla bytowania człowieka. Takie podejście do pracy ukierunkowuje pracownika do postrzegania trudu swojej pracy jako produktu, który może sprzedać swemu pracodawcy. Podłożem takiego ujęcia pracy jest nieustanny postęp gospodarczy i ekonomiczny ujmujący człowieka oraz jego potrzeby życiowe. Podmiot pracy zaczyna być postrzegany w kategorii przedmiotu, którym można dowolnie dysponować¹⁶.

2. Cywilizacja życia

Podjmując się analizy terminologii omawianego zagadnienia, należy wskazać na *List do Rodzin*, w którym

Jan Paweł II wskazuje etymologię terminu cywilizacja. Źródłostów to łacińskie słowa *civis* – *obywatel*, posiadający wymiar polityczny i humanistyczny. Papież utożsamia ją z kulturą. Zdaniem autora możemy mówić o kulturze miłości, który w niniejszym artykule będzie stosowany zamiennie z terminem cywilizacja miłości¹⁷. Pierwsze słowa encykliki papieża Benedykta XVI wskazują, że *Bóg jest miłością*¹⁸, która pragnie dla swego stworzenia dobra, poszanowania. Ewangelista Jan prezentuje postać Jezusa Chrystusa pragnącego, aby wszyscy ludzie mieli życie w obfitości¹⁹. Rodzina przez współfariowaną sobie miłość staje się *centrum i sercem cywilizacji miłości*. To na rodzinie spoczywa trud i obowiązek podejmowania działań na rzecz cywilizacji miłości. W rodzinie propagując idee kultury życia, tworzą społeczność przepelnioną miłością oraz poszanowaniem podstawowych praw przypisanych człowiekowi. Stają się one wyrazem miłości, jaką współmałżonkowie darują sobie, powracają do początku swojego życia, jako daru Boga, przez co wpisują się w realizację planu zbawczego²⁰. Katechizm Kościoła Katolickiego idzie za tezą, że *życie ludzkie jest święte*²¹. Ma ono podniosłą rangę, ponieważ jest ukierunkowane ku Stwórcy. Jemu przysługuje prawo podejmowania decyzji o jego kontynuacji bądź położeniu jego kresu. Bóg powołując człowieka do życia, chce, by miał je w obfitość²².

¹⁵ Por. KKK 2436. Por. LE 18.

¹⁶ Por. LE 7. Por. QA 23.

¹⁷ Por. LDR 13.

¹⁸ DCE 1.

¹⁹ Por. J 10,10.

²⁰ LDR 13, A. Grzeškowiak, *Ojcu Świętemu w odpowiedzi na List do Rodzin*, w: *Nadzieje i zadania współczesnej rodziny. Międzynarodowe Sympozjum moralno-pastoralne*, red. W. Kawecki, Kraków 1995, s. 54-71.

²¹ KKK 2258. DV Wstęp, 5.

²² Por. tamże.

Nieustanna pogoń w celu zapewnienia lepszych warunków bytowych pociąga za sobą zagrażające człowiekowi postawy konsumpcjonizmu, materializmu oraz umiejscowienie samego siebie w miejsce Boga. Odsuwanie Boga z przestrzeni życia rzutuje na postawę człowieka, który z czasem przypisuje sobie prawo do decydowania o życiu i śmierci. Jan Paweł II przypomina prawdę, że człowiek jest darem i zadaniem bez względu na to, w jakiej kondycji zdrowotnej się znajduje. Na straży członków mistycznego ciała Chrystusa spoczywa odpowiedzialność za stanie na straży życia ludzkiego²³. Wartość ludzkiego życia potwierdzają przytoczone w encyklice *Evangelium vitae* słowa z Księgi Rodzaju: *Upomnę się o waszą krew przez wzgląd na wasze życie (...)* *Upomnę się też u człowieka o życie człowieka i u każdego – o życie brata* (Rdz 9,5). Przytoczone słowa potwierdzają tezę, że życie ludzkie jest największą wartością. Bóg zabiega o jego dobro i może decydować o czasie zakończenia wędrówki na ziemi²⁴.

Zagadnienie cywilizacji wiąże się ściśle z tematem cywilizacji miłości, o czym przypomina Polak na Stolicy Piotrowej w *Liście do Rodzin*. Analizowany autor wspomina, że *poprzez rodzinę przepływa główny nurt cywilizacji miłości*²⁵. Idąc za myślą Soboru Watykańskiego II i wskazań *Konstytucji dogmatycznej o Kościele w świecie współczesnym* *Gaudium et spes*, Jan Paweł II stwierdza, że małżonkowie

są dla siebie najcenniejszym skarbem. Przez ofiarę samym sobie realizują powierzone im zadanie zrodzenia potomstwa. Kroczenie za postmodernistycznymi ideami zaowocuje zaciemnieniem obrazu Stwórcy w człowieku. Cywilizacja europejska ma swoje korzenie w Ewangelii oraz nauce Kościoła, który zawsze stał na straży życia i krzewił naukę Jezusa Chrystusa. Odchodzenie od zasad moralnych i etycznych przyczynia się do zanikania społeczności wyrosłych na wartościach chrześcijańskich. Dechrystianizacja oraz desakralizacja obszarów atlantyckich przyczyniły się do zaniku wartości moralnych i etycznych wpływających z chrześcijaństwa. Niezbędne jest przyjęcie postawy powrotu, by na nowo odkryć korzenie chrześcijaństwa. Zwrot do pierwotnych wartości wynikających z chrześcijaństwa stanowi niezbędny etap w procesie budowania cywilizacji miłości, której inicjatorem był Paweł VI. Używa tego terminu w homilii na Boże Narodzenie w 1975 roku²⁶.

Prymat etyki nad techniką, osoby nad rzeczą, wartości duchowych nad materialnym, miłosierdzia nad sprawiedliwością, o których przypomina w encyklice *Dives In misericordia*, a zarazem „być” nad „mieć”, ukazując prymat osoby nad rzeczą, promocja personalistycznej wizji świata pozwoli uniknąć postaw pogoni za dobrami materialnymi oraz pomoże w zabieganiu o dobro, jakim jest człowiek. Papież naucza, iż obowiązkiem współczesnego świata jest zabieganie

²³ Por. A. Sujka, *Jan Paweł II. O życiu aborcja eutanazja wojna*, s. 23n. Por. VC 30.

²⁴ Por. Rdz9, 6. Por. EV 39; por. A. Sujka, *Jan Paweł II, O życiu aborcja eutanazja wojna*, s. 25.

²⁵ LDR 15.

²⁶ Por. K. Jerzyna, *Cywilizacja miłości*, w: *Jan Paweł II Encyklopedia nauczania moralnego*, Radom 2005.

o każdą osobę. Kultura życia posiada wymiar społeczny, nie jak mylnie bywa postrzegana jednostkowy. Papież wysuwa tezę, że rodzina jest „inkubatorem”, w którym powinna rodzić się i wzrastać cywilizacja życia²⁷. Niezbywalna godność człowieka zostaje potwierdzona przez autora Księgi Rodzaju „mężczyzną i niewiastą stworzył ich”, wskazując na ich równość. Przychodząc na świat, każdy przenosi charakterystyczne dla swojej osoby cechy, których nie sposób zmienić. Ta niepowtarzalność pozwala wysnuć tezę o tworzeniu komunii między sobą²⁸. Zagadnienie pokoju stanowi kolejny przejaw cywilizacji życia. Papież sygnalizuje, że nie ma istoty ludzkiej, dla której pokój nie byłby dobrodziejstwem²⁹. Pokój ma istotny wpływ na kształtowanie światopoglądu oraz myśli filozoficznej, a za tym idzie na sposób przeżywania siebie i kształtowanie rzeczywistości, w jakich żyje człowiek. Krzewienie pokoju i postawy solidarności jest gwarantem przestrzegania niezbywalnych praw osoby ludzkiej.

Poruszając zagadnienie cywilizacji życia, nie sposób pominąć kwestii pracy ludzkiej. Encyklika *Laborem exercens* poświęca tej tematyce wiele miejsca. Papież wskazuje na pogoń za zyskiem, usunięcie człowieka i przysługujących mu wartości na drugi plan jako na ujęcie pracy w kategoriach destrukcyjnych dla bytu osobowego. Pracy musi towarzyszyć

przestrzeganie zasad etycznych i praw pracowniczych, by nie stała się ona dla pracownika powodem do nierzetelnego jej wykonywania. Kolor skóry, wyznanie lub przekonania polityczne nie mogą stanowić kryterium traktowania pracownika. Dalsza analiza badawcza analizowanego autora pozwala wskazać, iż byt ludzki został powołany, by realizować swoje życie w prawdzie i miłości³⁰. Papież wskazuje na potrzebę stania na straży prawdy, niepodleganie manipulacji i kreowania „nowej prawdy”, która na jej miano nie zasługuje. Należy wskazać na apel papieża Polaka o postawę krzewienia prawdy w społeczeństwie³¹. Nauczanie Ojców Synodalnych w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele w świecie współczesnym* człowiek jest jedynym na ziemi stworzeniem, którego Bóg chciał dla niego samego³². Stwierdzenie, jakiego używa papież dla niego samego mówi o prawdzie niepowtarzalności i wyjątkowości każdego człowieka. To człowiekowi w akcie stwórczym zostaje powierzona władza nad innymi stworzeniami, by mu służyły. Nie upoważnia to go jednak by podejmował działania mające na celu zbytnią ingerencję w środowisko, w którym bytuje.

3. Cywilizacja śmierci

Pod hasłem „kultura śmierci” należy dostrzec wszelkiego rodzaju działania, systemy społeczne i polityczne,

²⁷ Por. tamże, s. 125.

²⁸ Por. LDR 8. Por. Rdz 1, 28n. Por. HV 8. Por. Benedykt XVI, *Życie jest pierwszym dobrem, jakie otrzymujemy od Boga i podstawą wszystkich innych*, 24 III 2007 do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Akademii «Pro Vita», „L'Osservatore Romano” (5/2007), s. 44n. Por. J. Kiciński, *Jan Paweł II w służbie życiu*, w: *Jan Paweł II promotorem godności człowieka*, red. A. Bałabuch, WSD Diecezji Świdnickiej, Konferencje i Sesje Naukowe 1, Świdnica 2007, s. 73. Por. Ł. Szymakowski, *In vitro*, Kraków 2009, s. 106n.

²⁹ *Orędzie Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II na XIX Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1986 roku*.

³⁰ Por. tamże.

³¹ Por. tamże.

³² KDK 24.

które swoim działaniem ukierunkowane są przeciw bytowaniu osoby. Termin ten niesie za sobą postawy nihilizmu oraz idee charakteryzujące filozofie postmodernistyczną odrzucające wartości moralne i etyczne, a w szczególności pogardę dla życia ludzkiego. Podejmując się analizy tego terminu, należy wskazać na negację Absolutu i koncepcji religii. Termin omawianego zagadnienia w niniejszym artykule będzie stosowany zamiennie z hasłem cywilizacji śmierci. Źródła należy upatrywać w odbywającym się 4-7.04.1991 roku, Nadzwyczajnym Konsystorzu Kardynałów. Adhortacja *Familiaris consortio* wskazuje na nierozprzestrzeniające się zjawisko prowadzenia badań wskazujących rzekomy przyrost naturalny. Ich wyniki nie odzwierciedlają aktualnego stanu liczebności społeczeństwa. Tak ujęte statystyki prowadzą do niewyimaginowanego ujęcia ludzkiego życia, w skutek, czego jest ono postrzegane, jako problem, którego należy się pozbyć. Papież we wskazanym dziele wysuwa tezę, że kontynuacja tak rozumianych badań kreuje niewłaściwą postawę wobec prokreacji, postrzegając ją jako obszar zachowań, które powinny zostać poddane kontroli. Tak realizowana polityka w konsekwencji, jak wskazuje Jan Paweł II, doprowadzi do niżu demograficznego, co wpłynie na starzenie się społeczeństw. Należy tak ujmować wspomniane badania statystyczne, by stanowiły źródło

i autentyczne odzwierciedlenie życia społecznego oraz nie były powodem wątpliwości w nienaruszalność życia ludzkiego³³. Konsumpcyjne podejście do życia, jak naucza Jan Paweł II, stanowi kolejny przejaw cywilizacji śmierci. Należy go zaliczyć do sztandarowych problemów współczesności. Dokument ukazujący się w setną rocznicę *Rerum novarum* Leona XIII *Centessimus annus* papieża Polaka, mówi o wolności jako fundamentalnym prawie przysługującym człowiekowi. Ingerowanie w nią jest sprzeciwieniem się Stwórcy. Pracoholizm, jako skutek nieustannej pogoni za dobrami materialnymi, jest wymierzony przeciw postawie wolności. Człowiek konsument ma prawo do nabywania wytwarzanych dóbr, a nie wyłącznie ich produkowania. Utrata wolności jest wykroczeniem przeciw cywilizacji życia³⁴.

Analizując zagadnienie cywilizacji śmierci, należy wspomnieć o nauczaniu Jana Pawła II, w którym wiele uwagi poświęca osobom chorym i niepełnosprawnym. Społeczeństwa są wezwane, by stać na straży życia bez względu, w jakim stanie fizjologicznym się ono znajduje. Prowadzone działania mają być głosem sprzeciwu wobec postaw nawołujących do godzenia w życie człowieka³⁵. Poszukując podłoża zachowań charakterystycznych dla cywilizacji śmierci, należy wskazać, jak sygnalizuje papież Polak, na grzech pierwszych rodziców³⁶. Konsekwencje grzechu

³³ Por. FC 30.

³⁴ Por. CA 39. Por. KDK 17.

³⁵ Por. ChL 38. FC 30. Por. J. Kiciński, *Jan Paweł II w służbie życiu*, w: *Jan Paweł II promotorem godności człowieka*, red. A. Bałabuch, WSD Diecezji Świdnickiej, Konferencje i Sesje Naukowe 1, Świdnica 2007, s. 79.

³⁶ Por. Rdz 2, 17; 3, 17nn.

pierworodnego rozciągają się na pokolenia, odwracając się od Boga i rzutując na relacje interpersonalne. *Evangelium vitae* ukazuje dwie płaszczyzny przyczyn ukierunkowanych przeciw godności człowieka. Do pierwszej zostają zaliczone przyczyny *wynikające z samej natury*, natomiast *zagrożenia które są skutkiem przemocy, nienawiści, sprzecznych interesów, skłaniających do agresji wobec innych czego przejawem są zabójstwa, wojny masowe mordy i ludobójstwa* wchodzi do drugiej. Handel bronią oraz narkotykami, przy niewłaściwie pojmowanej seksualności, zdaniem papieża, jest zaliczany do zachowań negujących cywilizację miłości³⁷. Analiza badawcza nauczania Jana Pawła II pozwala wskazać kolejny czynnik wymierzony w cywilizację miłości wyrażający się przez działanie ukierunkowane przeciw zasadzie solidarności. Nieustanne podążanie za sukcesem rzutuje na relacje rodzinne. Postawa „ludzi sukcesu” prowadzi w konsekwencji do podziału społeczeństwa na biednych i zamożnych. Zasygnalizowane zjawisko papież określa *wojnom silnych przeciw bezsilnym*³⁸. Papież podczas VIII Światowych Dni Młodzieży w Denver mówił o zagrożeniach skierowanych przeciw życiu. Wiek XX, zdaniem Jana Pawła II, charakteryzuje się drastycznymi egzekucjami dokonywanymi na człowieku. Niezbędne, jak nawołuje Ojciec Święty, jest odstępianie od nurtów i idei filozoficznych prezentujących nowy styl życia³⁹.

Oslabienie wrażliwości na Boga i człowieka zostało uznane za kolejny przejaw cywilizacji śmierci. Zjawisko to zatacza coraz szersze kręgi pola kultury i społeczeństwa. Dostrzega się osłabienie wrażliwości życia religijnego, które może doprowadzić do zanegowania istnienia osoby Boga. Następstwem jest negacja godności człowieka i przysługujących mu praw wypływających z samej natury. Dla podkreślenia rangi słów przywołuje wskazania Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Stworzenie [...] bez Stworzyciela zanika. [...] Co więcej samo stworzenie zapada w mroki przez zapomnienie o Bogu*⁴⁰. Taka postawa owocuje zakwestionowaniem drugiego człowieka oraz samego siebie. Takie ujęcie rzeczywistości traktuje osobę ludzką jako rzecz, sposób, w jaki objawia się *materializm praktyczny*. Człowiek ztraca wymiar egzystencjalny w społeczeństwie, zdążając na bezdroża świata. Życie w społeczeństwie odbywa się za cenę innego ludzkiego życia. Ucieczkę przed cierpieniem, jako przejaw materializmu praktycznego należy zaliczyć do czynników promujących kulturę śmierci. Cierpienie coraz częściej bywa postrzegane, jako zło, którego należy się wyzbyć nawet za cenę sprzeniewierzenia się Bogu. Nie widzi się wówczas relacji, jaka zachodzi między niedoświadczającym cierpienia, a osobą Jezusa Chrystusa, który współcierpi, oddając życie na drzewie krzyża⁴¹. Lektura

³⁷ EV 9. Por. Benedykt XVI, *Życie ma wielką wartość, nawet kiedy jego piękno przysłania tajemnica cierpienia, Orędzie Ojca Świętego na XVII Światowy Dzień Chorego*, „L'Osservatore Romano” (3/2009), s. 22n.

³⁸ Por. EV 12.

³⁹ Por. tamże, 17.

⁴⁰ KDK 36.

⁴¹ Por. ChWŻL s. 157n.

encykliki o Bożym miłosierdziu pozwala wskazać, iż *krzyż stanowi najgłębsze pochylenie się Bóstwa nad człowiekiem, nad tym, co człowiek – zwłaszcza w chwilach trudnych i bolesnych – nazywa swoim losem*⁴².

Błędnie ukształtowane sumienie, jak naucza Jan Paweł II, należy uznać za punkt zwrotny w niewłaściwym postrzeganiu Boga i człowieka. Nie należy go rozumieć jako indywidualnego odniesienia do Absolutu. Do głosu dochodzi wołanie naszego rodaka na Stolicy Piotrowej o *sumieniu społeczeństwa*. Zarówno to indywidualistyczne, jak i zbiorowe (społeczne) napotyka ze strony mass mediów ataki, zacierając granice pomiędzy dobrem a złem. Zatarcie tej granicy ma istotny wpływ na zawężanie rozbieżności pomiędzy czynem moralnie obojętnym a nagannym. Możemy wysunąć tezę, że każdy z człowiek ponosi moralną odpowiedzialność za bytowanie osoby ludzkiej. Należy unikać postaw uniemożliwiających pracę nad sumieniem, by uniknąć postaw negujących celowość godności człowieka. Niepodejmowanie wysiłku na rzecz kształtowania sumienia prowadzi do osłabienia wrażliwości na zło⁴³. Analiza badawcza pozwala wskazać, iż promowanie wzorców i wartości moralno-etycznych, jakie zatraciły ducha czasu, stanowi podłoże dla zachowań wskazanych przez Jana Pawła II. Zaliczamy do nich *wierność, czystość poświęcenie, którymi charakteryzowały się matki i narzeczone* mówiące o sobie, iż są chrześcijankami. Postawa

życia zgodnie z zasygnalizowanymi postawami, co wiąże się z dezaprobatą ze strony znajomych, pociąga za sobą dramatyczną w skutkach decyzję o odstąpieniu od nich. Promowana w mediach, jak wskazuje papież, fałszywa wizja rodziny przekłada się na wymaginowane odniesienie do zagadnień wolności⁴⁴.

Brak dostępu do pożywienia, środków medycznych oraz życie w nędznych warunkach wiąże się z kryzysem materialnym Trzeciego Świata. Niemożność zaspokojenia podstawowych warunków życia prezentuje się w postaci wegetowania człowieka, które wyraża się w braku dachu nad głową, będąc zdanym na życie w niegodziwych warunkach. Papież, poruszając omawianą kwestię, zwraca uwagę na kraje rozwijające się i zamożne gospodarczo, gdzie życie odbiega w standardach od zasygnalizowanego w krajach biednych. Zamożność rzuca cień na podejście do nowego życia jako przekleństwa, co w odróżnieniu od obszarów borykających się z brakiem pieniędzy traktuje się jako błogosławieństwo. Możemy wysunąć tezę, że wzrost zamożności i niepohamowany pęd ku zaspokojeniu wszelkich pragnień wypacza spojrzenie na życie. Podejmuje się próbę postrzegania go przez pryzmat materialistycznego ujęcia świata, sprowadzając człowieka do płaszczyzny przedmiotu⁴⁵. Postęp społeczno-gospodarczy pociąga za sobą przeznaczanie dużego nakładu finansowego na niewłaściwe ukierunkowanie nauki, o jakim mówi

⁴² DIM 8.

⁴³ DeV 38. Por. *Krzyż w obronie ubogich tego świata*, w: *Przewodnik po encyklikach. Myśląc za Janem Pawłem II*, red. M. Zięba, Poznań 2003, s. 233n.

⁴⁴ Por. tamże, 86. Por. FC 4.

⁴⁵ Por. FC 6.

papież Polak. Pierwotnym przebaczeniem poszerzającego się zakresu zdobywanej wiedzy miała być służba życiu, wyrażająca się przez działania stojące na jego straży. Niepokojącym zjawiskiem, na które zwraca w swoim nauczaniu Jan Paweł II, jest zwrot wielu dziedzin naukowych kontra życiu.

Zapłodnienie pozaustrojowe in vitro jest przykładem owych inklinacji. Konkludując, należy wskazać, że postęp technologiczny niesie za sobą szanse dla dobra człowieka i społeczeństwa, w tym życia a zarazem niewłaściwie ukierunkowany może przyczynić się do degradacji⁴⁶.

<i>Ks. mgr Karol Kwiatkowski – doktorant Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.</i>
--

⁴⁶ Por. EV 5. Por. J. Kwiciński, *Jan Paweł II w służbie życiu*, w: *Jan Paweł II promotorem godności człowieka*, red. A. Bałabuch, WSD Diecezji Świdnickiej, Konferencje i Sesje Naukowe 1, Świdnica 2007, s. 76.